

گذری بر تاریخ گویش کوردی هورامی ....

سجاد احمدیانی

زبان هر قوم معرف فرهنگ و تاریخ آن قوم میباشد بررسی جنبه های تاریخی زبان موجب رفع ابهامات و شناخت کافی از تاریخ تکامل فرهنگ و شکل گیری آن میشود. اینجانب در این مقاله سعی نموده ام با جمع اوری نمونه هایی از نوشته ها و اسناد و کتاب های زبان شناسی و تاریخی به بررسی تاریخ کهن زبان هورامی بپردازم.

واژه هورام از اورام آمده وگاهی در تاریخ ابراهیم به اورام نامبرده شده، بعضی از جغرافی دانان معتقدند که مریوان همان مروان و هه ورام همان اورام بوده وهردوی آنها برادر بودند. این نظریه را زبان شناسان بزرگی چون ((هورات)) و((دارمستتر)) تأیید نموده اند ودر نتیجه استنباط میگردد که ریشه زبان هورامی در تاریخ و فرهنگ زردشت جای دارد.

اگر به اسناد تاریخی نیز نگاهی بندازیم میبینیم که اولین شعر کردی که سروده شده به زبان هورامی نوشته شده. موضوع این شعر از عکس العمل کردها در برابر حمله اعراب و تخریب معابد و آتشکده های آنها سخن میگوید. این شعر که بر روی پوست آهو نوشته شده است در نزدیکی منطقه جیشانه از محال شهرستان سلیمانی کشف شده و به گفته تاریخ شناسان این شعر در حدود هزار و سیصد سال پیش سروده شده است و عده ای نیز بر این باورند که این شعر دارای قدمتی چندین هزار ساله است .

هورمزگان رمان ناتران کوژان

ویشان شارده وه گه وره ی گه وره کان

زورکار نه ره ب کردنه خاپور

گنای پاله نه هه تا شاره زور

شه ن وکه ینه کان وه دل به شینا

میرد نازا اتلی وه روی هه وینا

ره وه شتی زه ر ده شت مانووه بی که س

به زه بی کانه ی کاهه ور مه زو هیچ که س

ترجمه :

معابد ویران و آتش ها خاموش شدند

بزرگ بزرگان خود را پنهان کرد

عرب ظالم ویران نمود

دهات تا شهر زور

زنان و دختران را به اسارت بردند

دلیران در خون غلطیدند

آئین زردشت بی صاحب ماند

و بر کس رحم نکرد اهورا مزدا

نمونه دیگری از این آثار به شرح زیر یافت شده است:

در سال ۱۳۲۸ هجری سید حسین نامی در اورامان خمره ای پر از ارزن که در آن سه سند تاریخی و مهم گذاشته بودند می یابد، این اسناد به دست پروفیسور براون می افتد و نام برده آنها را به پروفیسور منس که در خواندن زبان کهن یونانی تبحر داشته میبرد، یکی از این اسناد بزبان کردی هورامی و در هشتاد و هشت سال پیش از میلاد مسیح نوشته شده پس از قرائت این لوح ها معلوم گردید که فرمانروای هورامان در آن دوران فردی به نام بهمن بوده و این شخص مطابق نوشته آیت الله محمد مردوخ پس از هجده پشت به بهمن اول پسر اسفندیار که پدر بزرگ فرمانروایان هورامان بوده میرسد.

همان طور که میدانیم زردشت اوستا را به زبان هورامی و به حروف ((ماسی سوراتی)) نوشته است.

یکی از ویژگیهای زبان هورامی این است که در تلفظ و نوشتار میان جنس نر و ماده تفاوت اساسی وجود دارد و در مثال زیر میتوان به این تفاوت پی برد:

رو دریزه ن = روز دراز است.

شه وه دریزه نه = شب دراز است.

کمتر زبانی میتواند چنین ویژگی را دارا باشد و این ویژگی نشان میدهد زبان هورامی دارای قدمتی چندین هزار ساله است.

دکتر (عزالدین مصطفی رسول) در کتاب خود در باره زبان هورامی چنین می

نویسید که:

...)) شاید اکثر ترانه های کهن کردی بسیار قدیمی باشند، برای مثال ((قه تار)) ممکن است از واژه ((گاتار)) گرفته شده که در قدیم به آن گاتا گفته باشند و به همین ترتیب ((هوره)) ممکن است ترانه ویژه ای در جهت ستایش اهورا مزدا باشد و بعید نیست که (هوره) و (هاوار) و (ئاهورا) هر سه واژه در اصل یکی بوده باشند.))

ملک الشعراي بهار نیز در کتاب سبک شناسي خود میگوید :

((بعضي از دانشمندان را عقیده بر اینست که گاته زردشت بزبان مادي است و برخي دیگر بر این عقیده اند که به زبان کردی هورامی که از باقیمانده های زبان ماد است نوشته شده است و این زبان زبانی است که بازبان دوره بعد از مادها که همان زبان پادشاهان هخامنش باشد تفاوتی نداشته و کتیبه هایی چون کتیبه کورش به سه زبان نوشته شده که زبان کردی هورامی یکی از این زبانهاست.))

زبان هورامی همانند سایر زبانها در معرض خطر تغییر و انحراف نگارشی و محاوره ای بوده اما این تغییرات نیز نتوانسته در آن تاثیر گذار باشد که شاید نشان دهنده رسانا بودن این زبان باشد.

هم اکنون نیز مردم منطقه هورامان با این زبان کهن صحبت میکنند که این نشانه فرهنگ کهن و چندین هزارساله منطقه هورامان است . اکنون ما هم باید در حفظ و پاسداری از این زبان و فرهنگ کوشا باشیم تا بتوانیم این میراث جاودانه را که از گذشتگانمان به ارث برده ایم به نسلهای آینده انتقال دهیم و زبان هورامی را زنده نگه داریم.

سجاد احمدیانی

۲۰۰۸/۰۳/۱۰